

XV. L E V É L.

*Költ Komáromban, Eöjt Elő Havának
20. Napján.*

Tengeri Medvék.

Ezek a' vízben és szárazon egygy-formán élő állatok; mind formájokra, mind természetekre - nézve a' földi medvékhez nagyon közelítnek. Steller, a' Petersburgi Akadémiának tagja, sok éftendőket töltött abban, hogy ezeknek az állatoknak tsudálatos természeteket ki-tanúlja. Valamint a' fetskék, vad lúdak, és sok tengeri halak; úgy ezek is bújdosó állatok. Bizonyos időkben a' déli tengerekre; 's az ott lévő számos puszta szigetekre bújdosnak északról. Ezekben a' lakosok nélkül való puszta szigetekben a' nöstények ellenek; 's minekutánna kölykeik meg-erősödtek, három hónap múlva a' tengerbe vissza térnek, 's régi lakó-helyekre sietnek. Mihelyt a' nöstények ki-ellik kölykeiket, azoknak köldökeit el-rágják, 's a' helyét mind addig nyalják, míg a' vérét el nem állítják. A' kölykök igen ragyogó fekete bőrrel, 's harmintz két foggal jönnek a' világra; de az úgy nevezett kutya fogaik,

M. Gyűj. III. N.

P

vagy

vagy agyaraik, a' mellyeknek leg-több-hafz-
 nát veszik a' viaskodásban, öt nap múlva tet-
 fzenek-meg. Az anya igen nagy szzeretet-
 tel viseltetik kölykei eránt, 's azokkal öt
 's hat óráig egygy-végben el-múlat a' tenger'
 partján, a' hol az apró medvék úgy jádza-
 nak mint a' kutya kölykök. Ha egygyik a'
 másikat le-nyomta, akkor a' hím, vagy az
 atya, fel-kél, 's el-választja őket, 's nyájas
 mormolásával 's szájának nyalásával jelenti
 a' győzödelmesen való örömét. — Vala-
 mint a' földi medvék szzeretik a' magános-
 ságot; úgy ezek ellenben a' társaságban gyö-
 nyörködnek. Gyakorta öt 's hat ezer fek-
 szik egygyütt a' tenger' partján, a' hol külö-
 nös nyájjakra vagy familiákra osztattatnak,
 mellyek közzül mindenik százból, vagy száz
 húszból áll. Valamint a' kakasnak, úgy
 egygy hímnek húsz, harmintz, 's több nős-
 tényjei vagynak, mellyeket nagy nyughat-
 atlanfággal és gonddal őriz; ha más hím
 közelít valamellyikhez; azzal vérengző hartz-
 ra kél. A' nőtények tsendesen nézik a'
 hartzot, 's a' ki győzödelmes lesz', az alá
 adják magokat, és azt nagy hízelkedéssel
 nyalogatják. — Le-írhatatlan ezeknek a'
 tengeri medvéknek bátorfágok, úgy hogy
 a' melly helyet el-foglaltak, azt soha hartz
 nélkül másnak nem engedik. — Ha vala-
 mellyikre ketten támadnak, azt a' többek
 meg

meg nem engedik, hanem az el-nyomattatottnak mindenkor segítségére mennek. Megesik gyakorta, hogy az utazók a' tengeri szigetekben éppen útjokban találván ezeket a' tengeri medvéket, igyekezik őket onnan ki-hajtani. Kövekkel hajigálják őket, melyeket mint a' dühös ebek szájokba szorítanak, 's el-vetnek. Néha a' fok hajigálás után nemellyiknek mind szemét mind fogát ki-verik; de még is vakon és fog nélkül, mind halálig óltalmazza helyét, mert ha el-hagyja, a' többektől meg-ölettetik. — Sokszor egy egész hónapig el-múlatnak ott a' hol meg-telepednek, és tsak egy szempillantásig is helyeket el nem hagyják. Kérdés, mivel élnek olyankor? Az utazók meg-ölvén némellyeket ilyenkor közzülök, hirtelen fel-bontzolták őket, de gyomrokban 's hurkáikban nem találtak egyebet tájtéknál, sem eleséget sem emésztetet: a' honnan úgy gondolkoznak, hogy ezen nyugalalmoknak 's heveréseknek idejében, tsupán az ő kövérségek által tápláltak. — Mikor közösködnek, a' nőtény a' hátára fekszik, a' hím a' két hátúlfó lábaira áll, melyek az ő testének nagy terhétől a' homokba egészen bé-füppednek, 's a' testének terhe a' nőtényt is úgy le-nyomja, hogy tsak a' feje látszik-ki. Ilyenkor leg-tovább lehet őket vizsgálni, de a' ki szerelmeket meg-

P 2

gá-

gátolja, ha tsak jól fel nints fegyverkezve, életével jádzik, mert a' hím egyenesen neki megy, 's meg-öli, ha tsak vagy el nem szalad, vagy a' hímet meg nem öli. — Mikor a' tengerből ki-jönek, egész testeket meg-rázzák, mint az úszó ebek, 's a' hafo-konn öszve tsomózott szört hátúlsó lábaikkal ki-egyengetik. Mikor valamelly árnyékos helyre mehnek, a' hátokra feküsznek, és hátúlsó lábaikat szüntelen rázzák mint az ebek. Fekvéseknek módja is fok-féle, néha ódalt, néha hasmánt, néha háton alufznak, néha pedig gombolyagba feküsznek. Noha méllyen alufznak; de még is mihelyt ember közelít feléjük, fel-ferkennek: de hallják é azt, vagy érzik, még ennek a' Természet'-vizsgálók végére nem mehettek. — Azt írják felölök, hogy minden vízi-állatok között leg-gyorsabban úsznak, és hogy egy óra alatt két Német mért-földnél megszzeb el-úsznak. A' Kamtschatkaiak igen szeretik vadászni a' nőstényeket, mellyeknek zsírjokat meg-eszik, és a' fiatal híme-
ket. Vadászáfoknak módja ez, hogy hajókra ülven, egy vas szigonyt a' medvébe löknek, mellyre már az előtt egy hosszú kötelet kötöttek: a' medve érezvén a' fájdalmat, nagy sebességgel úsz, és a' hajót is húzza maga után a' kötélnél fogva, mellynek egyik végét a' halászok tartják. Mi-

kor

kor a' fáradtság és vérének el-folyása által meg-lankad; akkor magok-fele húzzák a' kötélnél fogva, 's ha a' hajót a' két első lábánál fogva igyekeznék fel-fordítani, azokat el-vagdallják, 's ekképpen a' hajóba behúzzák.

N. Győr. Bőjt Elő Hav. 4-dik Napj.

E' mái napon itten az ifjú Gróf Győri Ferentz Úr, ezen Kerület' nagy érdemű Királyi Biztosja', Gróf Radványi Győri Ferentz Ö Exeellentziája' nagy reményfégű fia, a' Philosophiának első Esztendőbéli Tanulója, a' maga első fél Esztendei Tudomány'-Próbáját, a' Méltóságos Győri Püspök Fengler Jó'sef Úrnak, nem különben Fő Tisztelendő Győri Kánonok, és Apátúr Majláth Antal Úrnak, úgy a' Győri Oskolák' Direktorja' Szunerits Mártony', és Tisztelendő Balogh Sándor Profefsor', 's több más jelen-lévő és a' Tudományokban jártas Uraknak jelen-létekben dítséretesen el-végzette, mellynek alkalmatosságával, az említett ifjú Gróf a' Philosophiai első fél Esztendőre ki-szabott minden Tudományokból, majd egész óráig tartott kérdésekre, egymás után hangzó ékes Deák szóllással, és természeti Bátorfággal olly gyökerefen, és derekafan felelt, hogy mindnyájoknak

tsudálkozását magára vonfzotta; ezzel pedig már Életének illy Zsengéjében nyilvánfágósá tette, melly igen gyönyörködik a' Tudományokban, és hogy a' Hazának 's köz-jónak nagy reményfégére neveltet.

Dítséretes és követésre méltó példa ezen ifjú Méltóság, Magyar ifjainknak; a' kik vajha a' tudományokban lehető szép vetélkedések által törekednének arra, hogy édes Hazánknak és Magyar Literaturánknak ma hólnap ditső oszlopjai lehessenek!!

Örvendétes hír a' Hazának.

A' Korona Bétsből ki-indúlt a' két Korona Őrizőjinek, M. Gróf *Nádasdy Mihály*, és M. Gróf *Keglevich Jósefnek*, Eő Excellentiájoknak, nem külömben két Udvari Titoknokoknak, és öt Nemes Test Őrzőknek kísérések alatt, ezen folyó Hónapnak 18-dik napján. Az első éjjel hált *Köptsénben*, Országunk határában, a' hol T. Pofony és Mosony Vármegyéknek színekről, 's véghetetlen nagy fokafágtól, nagy tisztelettel fogadtatott. 19-dik nap hált Györben, a' Püspök' Residentziájában, a' hol egész éjjel fok Nemesek és tiszteséges lakosok fegyveresen vígyáztak. 20-dik nap, úgymint ma délre, jött Komárom.

rom alá, a' hová a' Dunán által ment a' Városnak színe Muzsikákkal, rozmarintokkal, téli zöldekkel, 's el - álltta két felől az Ország útját mellzére, hogy ezt a' kedves Vendéget fő hajtással tisztelje. — Estvére megy Esztergomba hálni, a' Káptalani Residentziába; holnap délre pedig Budára. — Le - írhatatlan az az öröm, tolongás, és számtalan fokaság, melly mindenütt az Ország útján tapsolásokkal fogadta e' Nemes Útazót, —

T. Komárom Vármegyének közelébbi Gyűlésében, melyben sok Nemes Hazafiak a' magok Hazájokhoz vonzó buzgó szeretteket példásan ki-mutatták, sok szép rendelkezések tétettek. Minthogy ezek már nyomtatásban is ki-jöttek, mi csak némelyeket említünk.

1-ször Valamennyi Nemes rabok a' tömlötzben voltak, 's az új törvény szerint fogattattak-meg, mind azok szabadságba helyeztetek, hogy a' régi rend (*ordo*) szerint először tztáltassanak, 's úgy támasztassék ügy ellenek. —

2-ször Minthogy a' Komáromi Vár majd 150. évtendeig az egész Csalló köznek a' Török ellen menedék helye volt, 's a' t.

kérettetik a' kegyelmes Felfég ezen kótya ve-
tyéltetett Várnak helyre állítására. —

3-szor Nem külömben arra is, hogy a'
Magyar Országgi Püspökségek született Ne-
mes Magyaroknak adattasának. —

4-szer A' Protestánsok az 1606-ban Béts-
ben kötött Békeiségnek ereje fzerint, tellyes
Vallásbéli szabadfággal bírjanak. — Azok
a' fok vér ontások's pufztítások, mellyeket
fzenvedett a' Haza a' Vallásbéli gyülölfég
miatt, tovább száz ezteendőknél, eléggé meg-
tanították azt, hogy ennekutánna nem fogja
önként magának el-vágni az egyyik kezét,
hogy a' máfik kövérebb légyen, holott mind
a' kettővel eleitől fogva egyyütt kellett vól-
na annak bóldogfágot munkálódni. —

5-ször A' kegyelmes Felfégnek kegyes
ígérete fzerint a' Törvényes Ország Gyülése
a' következő Májusban múlhatatlanúl el-
kezdődjön.

6-szor A' Magyar Regimentek az Or-
szágnak hűségére izint úgy meg-eskettefse-
nek mint a' Fejedelem' hűségére. —

7-szer Hogy semmi Parantsolat a' T.
Vármegyére ne jöjjön más nyelven, hanem
egyedül Magyarúl. —

8-szor A' Norma vagy az új tanítás' mód-
ja meg-tiltatott. A' Kom: Direktor Úrnak
meg-parantsoltatott, hogy mint hajdan, úgy

ezu-

ezután is tsupán Magyarúl és Deákúl tanít-
tassa az Oskolákat, és az Oskolai Taxa pénzt
(Didactrum) ezután bé-ne fzedje. — A' T.
Vármegyének parantsolatja szerínt a' Né-
met nyelv sohol sem fog taníttatni, mert azt
mondják, hogy a' Magyarinak a' Németre
femmi szükségé nints; ha pedig annak van
erre, úgy tanuljon Magyarúl. — Ne az örö-
kösök tanulják az idegeneknek nyelveket, ha-
nem az Országban lakó idegenek tanulják,
meg a' Hazai nyelvet, a' mint ezt eddig is
a' Nemesebb szívű Németek meg-tseleked-
ték. —

A' melly nagy vólt az egész Hazának
azon való szomorúsága, hogy az ő nyelve
's az által emlékezete is a' Norma által, és a'
törvényes dolgoknak németül való folyások
által lafsanként el-töröltetik: színt olyan
nagy már most és eleven azon való öröme,
hogy még egyfzer ez a' nyelv, mellyet a' Ma-
gyar úgy félt mint a' maga szeme világát, a'
porból fel-emeltetett, 's minden Tekintetes
Vármegyék öszve vetett vállakkal azon vagy-
nak, hogy a' nyelvnek meg-maradása, mind
a' régi tanítás' modjának vissza hozása, mind
a' Polgári és Törvényes dolgoknak azon va-
ló gyakorlások által állandó lábra állíttatas-
fék. — Nem lehet szomorúlag nélkül tsak
képzelni is, melly igen meg-alázta vólt

Nemzetünket a' Német nyelvnek bé-hozat-
tatása. — A' szegény lakos ha valamely
Instántziát adott-bé a' Tanátsnak, ha tsak
Németül nem vólt írva vissza vettettetett,
's a' szegény Magyarnek forintot kellett fi-
zetni holmi kóborló Németnek, hogy a'
Magyar Tanátshoz néki Német Instántziát
írjon. — — Sok hívatalbéli Személy ha
tudott is Magyarúl, még is a' Szegény Ma-
gyarhoz, Liferántoshoz, 's egyébhez nem
szólltt Magyarúl, hanem Tolmátsot kellett
néki keresni, hogy a' maga hazájában Né-
metül befzéljen olyan Tíztekkel, a' kiknek
fizetések az ő véres verejtékekből telik-ki.
— Sok Hazafiának gyermekeik bé nem
vétettettek a' Felső Oskolákba, ha tsak
Németül nem tudtak, melly miatt az út-
fán tekergőkké 's tsapongókká lettek. —
Hát ha azt említenénk, melly fok tanúlt
érdemes Fő Nemefek Hívataljoktól, 's az
által kenyerektől meg-fosztattak tsak azért,
mert Németül nem tudtak. — Áldásanak
az Egek! hogy illy nagy meg-aláztatásából
fel-emelték nyelvünket, 's az által Nemze-
tünknek ditsőségét!! — 'S minthogy a' Ke-
gyelmes Felső, ki-vévén a' Keresztyéni türe-
delmet, az Urbáriumot, és a' Papfág' dol-
gat, minden újítáfsokat mellyek 10. ezren-
döktől fogva estek, önként vissza húzott;
e' fze-

e' fzerint a' melly Prótestáns Oskolákba némelly Inspectoroknak ijeszgetéiek vagy szédítések által a' Norma bé-vitetett, azok is a' magok hájdani állapotjokra vissza állanak. — Némelly Inspectorok vassal, tömlöttzel fenyegették a' Parasztoakat, ha a' Normát bé nem vezik, (noha ez soha a' Kegyelmes Felsőnek parantsolatja nem vólt) mások pedig arany hegyeket ígértek nekik ebből, holott pedig ennek egyéb háfzna nem lett vólna, hanem anyai nyelvünknek, Nemzetünknek, szokásunknak, természetünknek, 's szabadságunknak is lassanként való el-töröltetése. — Mikor már fokoknak nem vólt semmi reményfegek, — akkor emeli-fel az Úr Nemzetünket olly ditsőfégre, a' millyenben talan soha sem vólt Mátyástól fogva.

A' Találós Mese vólt *Gyertya*; a' Rejtett Szó *Pál*, mellyből ki-telik *láp*.

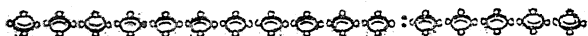
Találós Mese.

Mi az, tsak kettő a' lába,
Egyik meg-áll egy nyomába,
Máfik annyit el-mehet,
Vége hossza nem lehet.

Szathmárról,

Hat

Rejtett Szó.

Hat részekből áll az egész testem' sora,
 És vagyok a' tsirkék kegyetlen ostora.
 A' fejemet minden emberek útálják,
 Úgy a' farkamat is, mikor duplicálják.
 Leg kedvetlenebb a' fejem az útasnak,
 Ha gondolod azt egygy fogtól híjjánosnak.
 Mátat rúgj-ki, találsz lelketlen stráfára,
 Fordítsd-meg, lelsz hideg lelés' jútalmára,
 Ha tsorba fejemhez ragasztasz farkambúl,
 Minden ajtó, ablak, kapu rajtam fordúl.
 Szigetről. G I.

A' Dunába Napnyúgot felől ezek a' Vizek szakadnak.

I. *A' Lajta-vize*, melyben igen egészséges halak és rákok fogattatnak, mellyeket szekerekkel hordanak Bétsbe. Igen ritkán fagy-bé; azért is a' rajta épült Malmok és Fabrikák nagy hasznot hajtanak. A' Dunába szakad Óvár mellett.

II. *Rába és Ráptza*; két folyó-vizek, mellyek Sopron, Vas, Győr, 's Veszprém Vármegyékben, ki-áradásaikkal nagy károkat okoznak; melly ki-áradásokat okozzák a' rajtok épült számos malmok. Az a' föld, melly a' két folyó-víz között vagyon, nevezte-

tetik Rába-köznek, melly kivált a' méh tartásra igen alkalmas. A' Rábába szakad a' Günsz vagy Gyöngyös vize, mellyen nevezetes Város Szombathely Sabaria Püspöki Város. Ezt még Claudius Tsászárnak K. U. Sz. után 48-dik Észteendőben építtette, 's mint némelly itt találtatott pénzec is bizonyítja, nevezte így, *Colonia Sabaria Claudiana Augusta*. 193-dik észteendőben itt kiáltották a' katonák *Septimius Severus* Tsászárnak, mellyet az egész Birodalom helyben hagyott. — Sok maradványi látszanak annak a' győzöldelmi ívnek, (arcus) melly itt 305-ben Constantius Chlorus Tsászárnak emeltetett, minekutánna az Északi népeket meggyőzte. — A' földben találtatott kő rakások megmutatják, ez a' Pannóniának anyja városa melly szélesben terjedett-ki a' Rómaiak alatt. — Van itt Vár is, de a' melly nem Római munka, hanem későbbben épült. — Diocletianus alatt itt szenvedett Mátyromságot Quirinus, a' Sisciai Püspök. — 1777-ben állíttatott itt fel a' Püspökfég, 's a' legelső Püspök M. Szili János Úr, a' ki több Virtusait azzal is ékesíti, hogy a' Magyar Literaturának nagy szeretője, igen pompás Püspöki Palotát építtetett itt, melly ma a' Városnak leg-nagyobb ékesége. Az ebédlő Szobában igen szépen le van körös körül a' falra festve Sabáriának a' Rómaiak alatt

alatt való virágzása, el-pusztulása, 's újonnan lett fel-építettéfe. A' Kápolnában nagyon egy öt lábnyi és négy hüvelyknyi alabástrom crucifixus. A' Káptalan *Vasvárról* jött ide 1578-ban, 's áll most hat Káptalanbéli Urakból. A' Vármegye Háza is szép épület. A' Gyöngyös vize, mellyet a' régi Rómaiak *Sibaris*nak hívtak, a' Perente vizével együtt gyakori károkat okoz ki-áradásával. — — Nem régiben némelly köveken ilyen metszések találtattak:

IMP. CAESAR DIVI VESPASIANI
AVG. PONT. MAX. DR. POT. IMP. II.
COS VIII. DESIGN. VIII P. P.

T MEMORI

AVRELIAE JUSTINAE ANNO XLO
CONJUGI CARISSIMAE AVRELIVS
CAJANVS ET CAJVS ET JUSTINVS
FILII MATRI PIENTISSIMAE W F F.

III. Sár-víz, melly a' fok tavakból ered Veszprém Vármegyében, nevezetesen pedig abból a' nagy tóból, melly Palota mellett nagyon. Ezen láttatik még ma is egy töltés négy szegű faragott kövekből, mellyen nagyon Dél-felől egy fellyül-írás is; de a' mellyben többet nem lehet el-olvasni, hanem csak ezt: MAXIMATER. Neveztetik ez a' tó Kikiri-tónak, melly a' maga eredetét ebből vehette: *Kő-kerít-tó*,
vagy,

vagy, kövel kerített tó. Az Inotai, Tsóri, Galgai, Fejér-vári tavak mind ebbe folynak 's a' Földes Urafágoknak nagy hasznokra le-
tsapoltatott. Ebbe szakad Simontornyánál a' *Sijó* is, melly a' Balatonból foly-ki. So-
mogy és Tólna Vármegyén kereftül hu-
szon hét malmokot hajt, 's olyan nagy vi-
zes helyet tsinál, mellyből ki-telne öt-
ven ezer hód-föld. — E' mellett nevezete-
s helységek ezek. — 1. *Simon-tornya*.
Itt vólt Vármegye-gyűlése 1779-ig, a' mi-
kor Szekszárdra vitettetett. Híres vár vólt
itt régenten, mellyet fok ideig bírtak ' Tö-
rökök. 1669-ben az itt lévő Török Com-
mendáns *Achmet Oldi Bégh* egy parantso-
latott adott-ki Magyar nyelven, melly ti-
zen-négy tikkelyekből áll; mellynek rövid
Summája ez. — „ 1. Az esküdt ember Is-
„ tent-félő legyen, és jó példát adjon. 2. A'
„ hazugfágót, tolvajkodást, 's minden egyéb
„ bünöket el-távoztasson. A' ki pedig il-
„ lyen bünbe esik; a' pelengérbe tétessék,
„ és üfsenek hatot a' farán. Ha azután sem
„ jobbítja-meg magát, az Ekklesiából ki-
„ vettetésék. 3. Minden Szombaton a' Bí-
„ rák öfzve-gyűljenek, Vasárnap pedig tsak
„ az Isteni-tiszteletben foglalatoskodjanak.
„ 4. Az esküdtek egymás-köztt eggyesek
„ légyenek, és a' Prédikátort meg-betsül-
„ jék. 5. A' ki a' prédikátziót minden ok
„ nél-

„ nélkül el-múlatja, más Vasárnap prédiká-
 „ kátzió előtt a' pelengérbe tétettsék, 's
 „ azután üfsenek négyet a' farán. 6. A' ki
 „ a' korfágófsát, Dühödtét el-mondja, Ég-
 „ ütöttét, Kő ütöttét, szintén mint a' Lé-
 „ lek mondó úgy büntettsék. 7. A' ki a'
 „ Bírakat meg-hamifítja, vagy meg-káro-
 „ molja, reggeltől-fogva ofonnaig a' pelen-
 „ gérben üljön, azután pedig ütögessék-meg.
 „ Ha valaki az ilyennek pártját fogná vagy
 „ mellette szöllana, akkor a' szó - szöllót
 „ vegyék páltza alá. — 8. A' gyű-
 „ lésbe, mikor valamely titkos do-
 „ logról van szó, fenki hívatlan bé-ne
 „ menjen. 9. Kivált az Affzonyok oda pat-
 „ togni ne járjanak; külömben a' pelengér
 „ léfzen helyek. 10. Ha az Affzonyok egy-
 „ mást meg-kurvázzák, vagy a' férjfinak tisz-
 „ tetséget nem téfznek, a' pelengérben meg-
 „ verettsenek. 11. Ha valaki a' gonofzfág-
 „ ban meg-átalkodik, templomba nem jár,
 „ Sákramentomokkal nem-él; annak a' Pré-
 „ dikátor femmiben ne szolgáljon. Ha meg-
 „ hal, ne harangozzanak néki, se koporló
 „ tsináló, se sír-ásó felé ne menjen, hanem
 „ temesse-el a' maga háza a' mint tudja, de
 „ távol a' közönféges temetőtől, az ő gya-
 „ lázatjára. 's a' t. Utoljára.

(A' többi következik.)